Digte og digt. Gunnar Ekelöfs udvalgte digte er nøjagtig lige så livsnødvendige som Olof Lagercrantz' erindringer om Ekelöf er inderligt overflødige.

Intet er alt

Af LARS BUKDAHL

Gunnar Ekelöf: Fyrsten af Emgion. Udvalgt og oversat af Karsten Sand Iversen. 144 sider. 225 kr. Gyldendal.

Olof Lagererantz: Jeg bor i en anden verden, men du bor jo i den samme. Erindringer om Gunnar Ekelöf Oversat af Karsten Sand Iversen. 220 sider. 275 kr Gyldendal.

»DEN, der siger: Alt er intet / skal du tilsige mørkt / intet er alt«, sådan begynder et af Gunnar Ekelöfs sidste digte, nedskrevet i hans dødsår 1968, og det fortsætter, »du tør tillægge meningsløsheden mening / og af ord gøre ord. Træk sværdet / hvor du ser stenen ligge, kløv / ørkenerne fra hinanden.« Dette heroiske og antiheroiske, insisterende paradoksale ærkemodernistiske credo styrede Ekelöfs digtning fra start til slut, fra den desperate debutsamling »Sent på jorden« fra 1932 til den orientalsk inspirerede Diwan-trilogi, 1965-67.

Den passionerede illusionsløshed og den overgivne ordleg er lige typiske og yndede tungemål for denne digter, men det, der overalt bærer stemmen oppe, er en ganske uforfærdet direkthed i udtrykket: Ekelöfs paradokser holder sig fri af både opulent billedmagen og selvspejlende labyrintik, to modernistiske skødesynder, de kæmper og spiller sig ned over siden ganske uden dikkedarer, eller rettere med dikkedarer, der ikke forklæder sig som alt muligt andet end netop dikkedarer.

Ekelöfs insisteren på paradokset, hans utrættelige overinsisteren på det helt nøgne paradoks som poesiens, eksistensens kerne og krone, kan minde om (den yngre) Malinowski (der flere gange har oversat Ekelöf), men han er alligevel for dogmatisk og stramtandet, nej den nærmeste slægtning hertillands er i virkeligheden nok Peter Laugesen, hos hvem man også møder både direktheden og passionens og legesygens tvillingepar, og flerstemmigheden som sådan, udspændtheden mellem groveste abstraktion og tætteste hverdagsnærhed, mellem traditionsbevidst henvisningsmylder og klar naivitet, etc. etc., stemmens sikre rastløshed simpelthen. Så mesterligt enkelt kan Ekelöf sige det:

»Når man er nået så vidt som jeg i meningsloshed / er hvert ord igen interessant: / Fund i mulden / som man vender med en arkæologisk spade: / Det lille ord du / måske en glasperle / som engang har hængt om halsen på nogen / Det re ord jeg / måske et flinteskår / med hvilket nogen i tandløshed har skrabet sit seje / kød«.

Karsten Sand Iversens nye oversættelse af et udvalg af Ekelöfs digte Fyrsten af Emgíon får alle de store numre (og nogle af de små) med fra 30'ernes, 40'ernes og 50'ernes digtsamlinger, men vælger at lægge vægten på de sene orientalske sager, bringer endda den samling, der har givet udvalget sin titel, »Diwan över Fursten af Emgíon« fra 1965 in extenso. Det er et anderledes og øjenåbnende valg; man kan ikke sige, at det er alle steder, man tripper helt med på Ekelöfs beskrivelse af og sære fiktion om den her blindede fyrste, der føres gennem ørkenen af den her mystiske jomfru, der inkarnerer digterens paradokstro, men det er aldrig uspændende, og der er over tekststykkerne en ganske særlig, fascinerende aura som ved de ægte mystener:

»Led mig fyrstinde, ved hånden / Kom gå nu / bort gennem den Frugtbare Halvmåne / hjem til vort land // Os kan ingen skade / og vi skader ingen // At være blindet styrker synet / til alt er lys af erindring«.

SAMTIDIG med digtudvalget, udgiver Gyldendal også Sand Iversens oversættelse at den nogleogfirsårige og ganske forfærdeligt kedsommelige Olof Lagercrantz' bog »Jeg bor i en anden verden, men du bor jo i den samme«, med undertitlen »Erindringer« om Gunnar Ekelöf.

Lagercrantz var en nær ven af Ekelöf fra tidligt i fyrrerne til hans død, hvilket jo er helt fint og flot, Olof, men hvad rager det egentlig os, når alt, hvad du kan tilbyde er trøstesløse trivielle dagbogsblade fra dengang og et rod af nyskrevne banale refleksioner over Ekelöfs personlighed og digtning (i den rækkefølge)? Som kommentar til det første dagbogsblad skriver Lagercrantz (jamen bare se ham på forfatterbilleddet med hans selvglade æggehoved og latterlige, stribede butterfly, og sammenlign med billedet af Ekelöf, nådesløst galgenhumoristisk nidstirrende under en sort alpehue): Det er en nøglesituation – »Edith Södergran, det ensomme skriveri, spøgefuldheden og spiritusen fulgte Gunnar livet ud«. Og det er cirka også alt, hvad Lagercrantz skriver om og når frem til, for selv folk, der har undret sig over den enstemmige falden i svime over Lagercrantz' sluddervorne ligegyldigheder om folk som Joyce og Conrad og Proust, vil blive imponeret over, hvor lidt sans han udviser for Ekelöfs digtning: det bliver ved kuriositeterne (flere siders udredning af, hvordan Ekelöf bearbejdede et sjofelt børnevers, han havde fra Lagercrantz), pointeløse sammenligninger med folk som Strind berg og Artur Lundkvist og banaliteterne:

»Hans program er dybest set det samme som Marcel Prousts og James Joyces. Det er det elementært menneskelige, der forener menneskene på Jorden. Ideerne, politikken og religionerne. Ideerne, politikerne og religionerne skiller og føder had og vold.« På et tidspunkt kommer Lagercrantz til at røbe følgende: »Gunnar og jeg talte næsten aldrig om digte eller digtere. Emnet var næsten bandlyst. Gunnar kunne i forbifarten lade en bemærkning falde, som vidnede om hans indsigt. Men han trak sig straks tilbage.« Man må sige, man forstår Gunnar.

Det privateri, der fylder to tredjedele af bogen, må kort betegnes som fuldstændig ligegyldigt. Det er galt nok, at vi skal have ørerne tudet fulde med Tom Kristensens drukture i forstæderne og Thorkild Hansens omgang med adelige, men at også en stor svensk digter skal have sin private eksistens ynkeliggjort på dansk, er for meget. Al den biografi, vi har brug for, kan findes i de fiktioner, Ekelöf digter så besnærende nøgent frem i sin poesi:

»Ensom, ensom, du kalder dig ensom – / men fyrsten af Emgíon siger: / Jeg elskede først Sheherazade / og eventyrene / dernæst Dinarsad, hendes yngre søster / så dennes tjenestepige / så tjenestepigens elsker, en nubier / og så dennes skopudser / Og når jeg lå der på knæ / og slikkede skosværten af hans fingre / elskede jeg støvet / og jeg åndede det så dybt ned i lungerne / at alting sortnede for mig«.